

ALEX CALLINICOS

Emperyalizm

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler

Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Bir petrol şirketi yeni pazara girmek ister, devlet enerji güvenliğini düşünür, donanma deniz yolunu korur ve banka krediyi sağlar. Bu aktörlerin çıkarları aynı değildir ama bazı anlarda birbirini güçlendirir. Callinicos emperyalizmi yalnız açgözlü ülke veya yalnız dev şirket diye değil, iki rekabet mantığının düğümü olarak ele alır.

Bu kitap nasıl okunmalı?

Kapitalist şirketlerin kâr rekabetiyle devletlerin güvenlik ve güç rekabetinin nasıl kesiştiğini; sömürge imparatorluklarından Amerikan üstünlüğü ve Çin'in yükselişine kadar tarihsel bir çerçevede açıklayan ekonomi-politik rehberi.

Rehber 2009 tarihli Imperialism and Global Political Economy kitabının iki ana kısmını izler: klasik kuram mirası ve tarihsel dönemler. Hobson, Luxemburg, Lenin, Buharin ve Kautsky tartışmaları; kapitalizm-devlet sistemi bağı; klasik emperyalizm, Soğuk Savaş ve çağdaş Amerikan gücü kitabın kendi Marksist çerçevesi içinde, itirazlarla birlikte sunulur.

İki büyük şirket aynı maden için yarışır. Biri ucuz kredi ve diplomatik destek alır, diğeri rakip devletin liman anlaşmasına dayanır. Rekabet yalnız fiyat yarışı olmaktan çıkar; hukuk, üs, borç ve ittifaklar işe girer. Emperyalizm kavramı bu ekonomik ve jeopolitik alanların birleştiği noktayı arar.

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	1870-1945 klasik emperyalizm
02	Emperyalizm yalnız fetih değildir	13	İrk ve imparatorluk
03	Yeni imparatorluk tartışması	14	1945 sonrası süpergüç emperyalizmi
04	Hobson: aşırı birikim ve dış pazar	15	Amerikan üstünlüğünün özgünlüğü
05	Luxemburg: kapitalizm dışına ihtiyaç	16	Ekonomik ve jeopolitik rekabet ayrışabilir
06	Lenin: tekel, finans ve dünya paylaşımı	17	Amerikan gerilemesi, Çin'in yükselişi
07	Buharin: dünya ekonomisi ve ulusal bloklar	18	Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Kautsky ve ultra-emperyalizm	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	İki rekabet mantığı	20	Bugüne taşınan üç soru
10	Devlet sistemi neden sürer?	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Uzun tarih: pazarlar ve imparatorluklar		

Emperyalizm yalnız fetih değildir

Callinicos emperyalizmi kapitalist birikim rekabetiyle çok devletli sistemdeki jeopolitik rekabetin tarihsel birleşmesi olarak tanımlar. Kavram, hazır cevap vermekten çok dikkatin yönünü değiştirir.

Bir ülke asker göndermeden kredi, yatırım ve üs anlaşmasıyla başka bölgedeki kararı etkileyebilir. Bir ayrıntı değiştiğinde sonucun da değişmesi, kaderden değil ilişkiden söz edildiğini gösterir.

Şirketler pazar ve kâr, devletler güvenlik ve güç için yarışır; iki alan bazı dönemlerde kurumsal olarak birbirine bağlanır. Burada önemli olan adımları sırayla izlemek ve hiçbirini doğal kabul etmemektir.

Her dış yatırım veya her savaş emperyalizm değildir; kavram için sistematik ekonomik-jeopolitik bağlantı gösterilmelidir. Kitabın dönemi ve seçtiği örnekler hesaba katılmadan kavram kolayca dogmaya dönüşür.

Bir uluslararası olayda şirket çıkarı, devlet stratejisi ve yerel aktörleri ayrı işaretleyip aralarındaki bağı kanıtlayın. Tanım ekonomik indirgemecilik ile devleti bağımsız güç sayan realizm arasında ilişki kurmayı amaçlar. Dijital araç değişse bile güven, korku, itibar ve güç ilişkileri yeni biçimde sürebilir.

Yeni imparatorluk tartışması

Irak savaşı ve Amerikan müdahaleleri imparatorluk kavramını yeniden merkez yaparken bazı kuramlar ulus devletin aşıldığını, bazıları ABD'nin tek egemen olduğunu savundu. Bundan sonraki tartışma bu temel bağlantının ne kadar taşınabileceğini sınar.

Haritada sınırlar durur ama askeri üs, dolar sistemi ve küresel şirket ağları kararları sınırların ötesinde etkiler. Örneğin gücü süslü olmasında değil, neden ile sonucu yan yana getirmesindedir.

Callinicos hem devletsiz küresel imparatorluk hem de yalnız tek devlet iradesi açıklamasını yetersiz bulup rekabetçi sistemi korur. İlişki tek yönlü değildir; sonuç da kendisini doğuran koşulları değiştirebilir.

2009 sonrası gelişmeler kitabın öngörülerini yeni veriyle sınamayı gerektirir; güncel olaylar doğrudan metnin kanıtı değildir. Kanıt, yorum ve değer yargısını ayrı tutmak burada özellikle önemlidir.

Büyük kavramı kullanmadan önce olayın hangi tarihsel döneme ve güç dağılımına ait olduğunu belirleyin. Yeni imparatorluk sözü etkileyici olsa da onu eski dönemden ayıran mekanizma açıkça gösterilmelidir. Başka türlü olsaydı ne değişirdi sorusu fikri gerçek bir olayda sınar.

Hobson: aşırı birikim ve dış pazar

Hobson gelir eşitsizliğinin iç talebi sınırlayıp zenginlerin fazla tasarrufunu dış yatırım ve emperyal genişlemeye yöneltebileceğini savundu. Bu ayrım kitabın geri kalanında izlenecek yolu açar.

Zenginler gelirinin çoğunu biriktirirken işçiler üretilen malı alamaz; sermaye yeni müşteri ve kârlı alanı dışarıda arar. Aynı olayı başka kişinin gözünden görmek görünmeyen maliyeti açığa çıkarabilir.

Eksik tüketim, finans çevrelerinin dış politikayı etkilemesiyle yayılmacı baskıya dönüşür. Kavram ancak bu ara hareketler açıkça görüldüğünde gerçek bir düşünme aracına dönüşür.

Emperyalizmi yalnız eksik tüketimle açıklamak yatırım, teknoloji, strateji ve devlet rekabetinin çeşitliliğini eksik bırakır. Kavram bazı olaylarda merkezde, bazılarında yalnız yardımcı etkindir.

Dış genişleme iddiasında iç gelir dağılımı ile yatırım kararları arasında gerçek veri bağı arayın. Hobson çözümü gelir dağılımını düzeltmekte aradığı için emperyalizmi kaçınılmaz kader saymaz. Bir haftalık küçük gözlem, büyük iddianın gündelik karşılığını gösterebilir.

Luxemburg: kapitalizm dışına ihtiyaç

Rosa Luxemburg sermaye birikiminin artı ürünü gerçekleştirmek için kapitalist olmayan pazar ve toplumsal alanlara ihtiyaç duyduğunu ileri sürdü. Böylece soyut kavram, gözlenebilir bir ilişkiye dönüşür.

Kendi çalışanlarının alamadığı malları satmak isteyen şirket köylü ekonomisini para ve pazar ilişkisine açar. Bu küçük olay büyük haritanın neresine bakmamız gerektiğini gösteren bir işarettir.

Vergi, borç ve zor yoluyla geçim ekonomileri piyasaya çekilir; genişleme kapitalizmin iç dinamiğine bağlanır. Açıklamanın sınırlanacağı yer, varsayılan halkanın gerçekten çalışıp çalışmadığıdır.

Luxemburg'un yeniden üretim şeması yorumu birçok Marksist tarafından teknik olarak eleştirilmiştir. Yazarın dışarıda bıraktığı deneyimler kavramın sınırını görmek için dinlenmelidir.

Yeni pazara girişin yalnız alışveriş mi yoksa eski yaşam düzenini zorla dönüştüren mülkiyet değişimi mi olduğunu sorun. Luxemburg'un gücü kapitalist genişlemenin piyasa dışı yaşamları zorla dönüştürmesine dikkat çekmesidir. Bugüne taşımak geçmişi kopyalamak değil, aynı mekanizmayı yeni koşullarda aramaktır.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Emperyalizm yalnız fetih değildir
- Yeni imparatorluk tartışması
- Hobson: aşırı birikim ve dış pazar
- Luxemburg: kapitalizm dışına ihtiyaç

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Lenin: tekel, finans ve dünya paylaşımı
- Buharin: dünya ekonomisi ve ulusal bloklar
- Kautsky ve ultra-emperyalizm
- İki rekabet mantığı

Bağlantı sorusu: “Emperyalizm yalnız fetih değildir” ile “Luxemburg: kapitalizm dışına ihtiyaç” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Lenin: tekel, finans ve dünya paylaşımı” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Lenin: tekel, finans ve dünya paylaşımı

Lenin kapitalizmin tekelleri, şirketler, banka-sanayi birleşmesi, sermaye ihracı ve büyük güçler arasında dünya paylaşımı aşamasına girdiğini savundu. Yazarın temel hamlesi tam olarak bu görünmeyen bağları açığa çıkarmaktır.

Yerel bankalar ve fabrikalar dev grupta birleşir, iç pazar yetmeyince devlet desteğiyle dış imtiyaz ve hammadde alanı arar. Sahneyi yavaşlatınca tek karar sandığımız şeyin öncesindeki etkiler belirginleşir.

Yoğunlaşan sermaye küresel yatırım rekabeti yaratır, devletler dünyanın bölüşülmesi için diplomasi ve savaş kullanır. Bu süreç görünür olunca kişisel tercih ile yapısal baskı birbirinden ayrılabilir.

Tekel rekabetin bittiği anlamına gelmez; büyük firmalar ve devletler arasındaki rekabet daha da sertleşebilir. Eleştirinin hedefi çoğu zaman soru değil, cevabın gereğinden fazla büyütülmesidir.

Piyasada az sayıda dev oyuncu varken fiyat yarışının yerini lobi, patent ve devlet desteğinin nasıl aldığını inceleyin. Lenin'in dönemleştirmesi Birinci Dünya Savaşı'nın büyük şirket ve devlet rekabeti ortamında yazılmıştır. Karar öncesinde seçeneği olmayan kişiyi hesaba katmak tartışmayı dürüstleştirir.

Buharin: dünya ekonomisi ve ulusal bloklar

Buharin sermayenin dünya çapında uluslararasılaşırken ulusal devlet çevresinde örgütlü büyük bloklara dönüşmesindeki gerilimi vurguladı. Bu nokta atlanırsa fikir kolayca yanlış bir slogana dönüşür.

Şirketler küresel satış yapar ama kriz çıkınca kredi, kurtarma ve askeri koruma için kendi devletlerine döner. Gündelik ayrıntı, soyut düşüncenin hayata değdiği noktayı görünür kılar.

Ekonomi sınırı aşar, siyasi yetki ulusal kalır; rekabet devlet-sermaye kompleksleri arasında jeopolitik biçim kazanır. Mekanizma aynı sonucu her yerde garanti etmez; bağlam onun gücünü artırır ya da azaltır.

Şirket ile devlet her konuda tek irade değildir; sermaye grupları farklı dış politika tercihleri taşıyabilir. Geçmiş bugünün kopyası saymak kadar aralarında bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltır.

Küresel şirketin risk anında hangi mahkeme, merkez bankası ve diplomatik güce dayandığını bulun. Buharin'in gerilimi bugün tedarik zinciri küresel, kurtarma devleti ulusal olduğunda yeniden görünür. Bu soru, kitabın düşüncesini günlük bir alışkanlığa dönüştürebilir.

Kautsky ve ultra-emperyalizm

Kautsky büyük sermayelerin savaş maliyetinden kaçıp dünyayı ortaklaşa yöneten barışçı bir kartel kurabileceğini öne sürdü. Mesele tek neden bulmak değil, sonucu üreten düzeni görebilmektir.

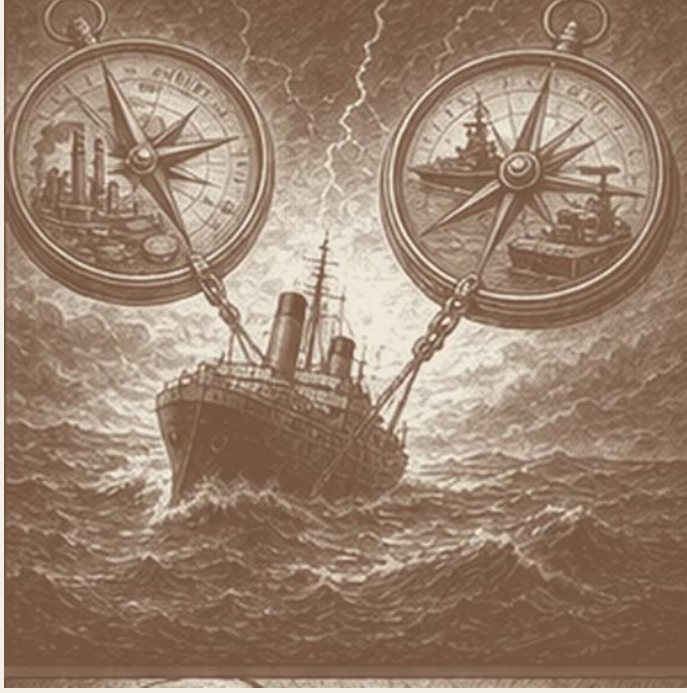
Rakip şirketler fiyat savaşı yerine pazarı paylaşırsa kazançlarını koruyabilir; devletler için de benzer anlaşma düşünülebilir. Örnek kanıtın tamamı değildir; yine de iddianın nerede sınanacağını açık eder.

Ekonomik bütünleşme çatışma teşvikini azaltabilir, kurumlar rekabeti kurallara bağlayabilir. Aradaki basamakları atlamak etkileyici fakat boş bir sonuca yol açabilir.

Callinicos eşitsiz gelişme ve değişen güç dengelerinin kalıcı uyumu bozduğunu savunur; yine de işbirliği ihtimali sıfır değildir. Sonraki araştırmalar ayrıntıyı değiştirse bile iyi soru yaşamaya devam edebilir.

Bir ittifakta ortak kazancın, üyeler arasındaki güç kayması karşısında ne kadar dayanıklı olduğunu izleyin. Ultra-emperyalizm sorusu işbirliği ile değişen güç dengesi arasındaki kalıcı gerilimi yakalar. Böyle bir gözlem kavramın açıklayıcı mı, yalnız etkileyici mi olduğunu gösterir.

İki rekabet mantığı

Kapitalist rekabet sermayeyi kârlı yatırıma, jeopolitik rekabet devleti güvenlik ve konumsal güce yöneltir; emperyalizm bu iki mantığın kesişimidir. Kavramın değeri, daha önce kopuk duran ayrıntıları aynı haritada buluşturmasındadır.

Ucuz ticaret ülke ekonomisine yararlı olsa bile stratejik limanın rakip güce geçmesi devlet için kabul edilemez görülebilir. Aynı kişiler başka kurallar içinde farklı davranınca açıklamanın yeri değişir.

Ekonomik kazanç mutlak, jeopolitik güç çoğu kez rakibe göre ölçülür; kararlar iki hesabın geriliminde oluşur. Bu hareketin kim tarafından başlatıldığı kadar kim tarafından sürdürüldüğü de önemlidir.

Devleti şirketlerin basit aracı saymak kadar devleti ekonomiden tamamen bağımsız görmek de eksik kalır. Güçlü ton, belirsizlik ve bağlam payını ortadan kaldırmaz.

Bir kararda kâr hesabıyla görelî güvenlik hesabının aynı sonucu mu, farklı sonuç mu istediğini ayırın. İki mantık yaklaşımı aynı devletin ekonomik kaybı göze alarak stratejik karar verebilmesini açıklar. Amaç düşünceyi insanlara etiket yapmak değil, görünmeyen koşulu fark etmektir.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

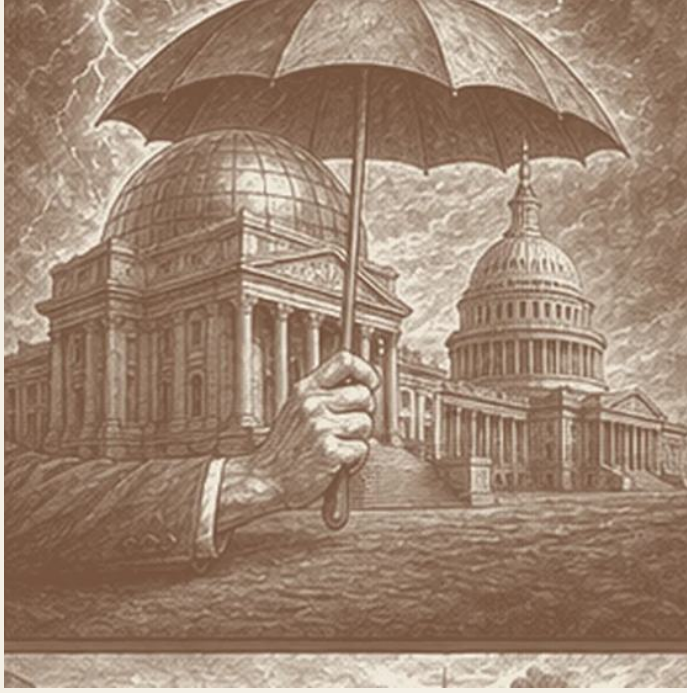
- Lenin: tekel, finans ve dünya paylaşımı
- Buharin: dünya ekonomisi ve ulusal bloklar
- Kautsky ve ultra-emperyalizm
- İki rekabet mantığı

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Devlet sistemi neden sürer?
- Uzun tarih: pazarlar ve imparatorluklar
- 1870-1945 klasik emperyalizm
- Irk ve imparatorluk

Bağlantı sorusu: “Lenin: tekel, finans ve dünya paylaşımı” ile “İki rekabet mantığı” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Devlet sistemi neden sürer?” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Devlet sistemi neden sürer?

Küreselleşme üretim ve finansı sınır ötesine taşıırken zor kullanma, vergi, hukuk ve kriz yönetimi büyük ölçüde devletlerde yoğunlaşmayı sürdürür. Burada tanımdan çok, tanımın görmemizi sağladığı ilişki önemlidir.

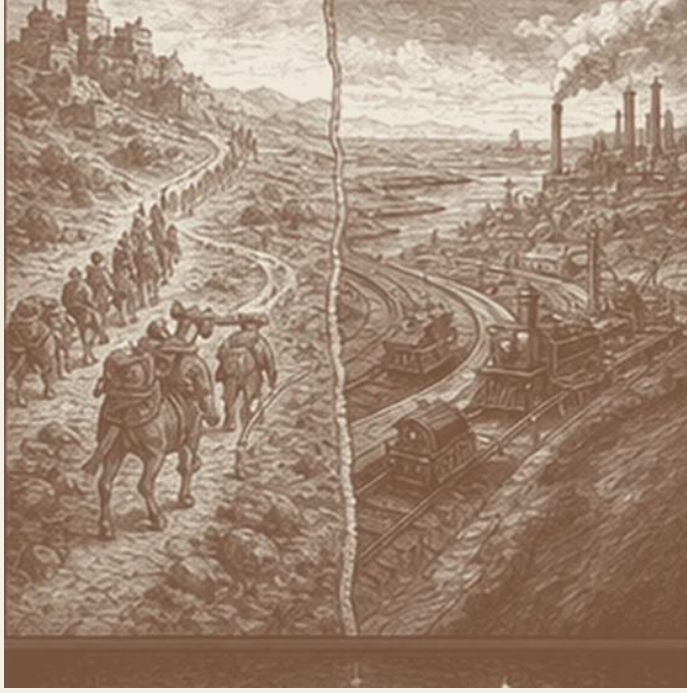
Çok uluslu banka dünya çapında çalışır ama batma tehlikesinde belirli merkez bankası ve hazineden yardım ister. Bu olayın tersini düşünmek zorunlu olanla değişebilir olanı ayırmayı kolaylaştırır.

Devlet mülkiyet düzenini ve para sistemini güvenceye alır; çok devletli yapı sermayeye farklı üsler ve rekabet alanları sunar. Süreç, büyük değişimin gündelik tekrarlarla nasıl kurulduğunu gösterir.

Uluslararası kuruluşlar ve bölgesel birlikler devlet egemenliğini dönüştürür; sistem yalnız bağımsız kutular toplamı değildir. Bu uyarı kavramı reddetmez; doğru ölçüde kullanmayı sağlar.

Küresel bir kuralın kim tarafından uygulanıp ihlal halinde hangi güce dayandığını takip edin. Devletin özerkliği sınırsız değildir; vergi tabanı, mülkiyet ve sınıf ilişkileri hareket alanını biçimlendirir. Kısa vadeli kazanç ile uzun vadeli maliyeti ayırmak bu merceği hayata geçirir.

Uzun tarih: pazarlar ve imparatorluklar

Callinicos kapitalist emperyalizmi önceki imparatorluklardan ayırmak için pazar genişlemesi, ücretli emek ve rekabetçi birikimin tarihsel özgünlüğünü inceler. Bu başlangıç bir hüküm değil, sonraki örnekleri sınayacak mercektir.

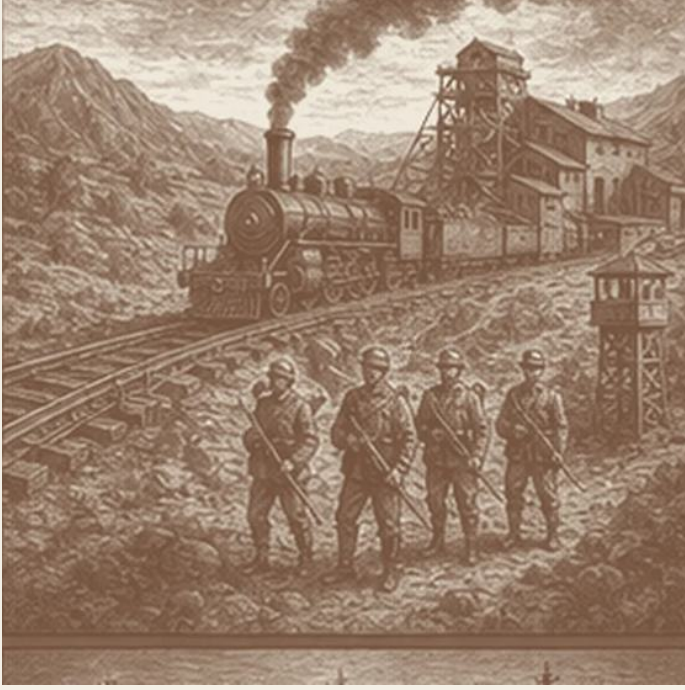
Roma vergi ve toprakla genişlerken modern şirket yatırım getirisi ve sürekli rekabet baskısıyla hareket eder. İnsan yüzü eklendiğinde tartışmanın kimin hayatına dokunduğu anlaşılır.

Eski siyasi fetih biçimleri kapitalist birikimle birleşince yayılma daha yoğun mali ve endüstriyel araçlara kavuşur. Bir halkanın maliyeti başka bir gruba aktarılıyorsa açıklama ona da bakmalıdır.

Önceki imparatorluklarla keskin kopuş vurgusu ticaret, kölelik ve sömürge sürekliliklerini küçümsememelidir. Bu sınır fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açtığı sanılan sahte anahtardan korur.

İki dönemi aynı kelimeyle adlandırırken benzerlik kadar farklı işleyen üretim ve devlet mekanizmasını gösterin. Kapitalizmin rekabet zorunluluğu eski imparatorlukların haraç mantığından farklı bir hız ve ölçek yaratır. Kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici olabilir.

1870-1945 klasik emperyalizm

Sanayi güçleri, finans sermayesi ve askeri devletler arasındaki keskin rekabet sömürge paylaşımı ve dünya savaşlarıyla birleşti. İlk bakışta küçük görünen ayırım, sorumluluğun yerini değiştirir.

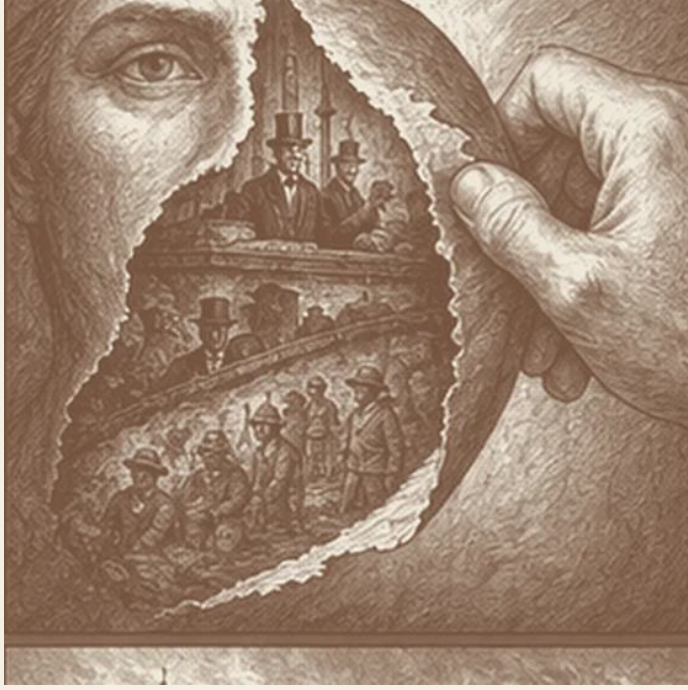
Demiryolu yatırımı hammadde taşıırken askerî hat, borç bağı ve sömürge yönetiminin aracı da olur. Sahnedeki sonuç tek niyetten değil, küçük koşulların birleşmesinden doğar.

Eşitsiz sanayileşme güç dengesini değiştirir, geç gelen devletler pay ister ve toprak rekabeti askeri blokları sertleştirir. Bu bağlantı geçmişteki örneği bugüne birebir kopyalamadan karşılaştırma imkânı verir.

Birinci Dünya Savaşı'nın bütün nedenlerini ekonomik çıkarla tekleştirmek milliyetçilik, ittifak ve karar hatalarını eksik bırakır. Bir düzeni tarif etmek onu ahlaken onaylamak anlamına gelmez.

Savaş açıklamasında uzun yapısal baskıyla savaşı başlatan somut siyasi seçimi ayrı düzeylerde inceleyin. Klasik dönemde dünya topraklarının büyük bölümünün doğrudan paylaşılması jeopolitik gerilimi sertleştirmiştir. Hazır reçete yerine kararın gizli varsayımını açığa çıkarmak gerekir.

İrk ve imparatorluk

Sömürge genişlemesi yalnız ekonomik ve askeri güçle değil, yönetilen halkları aşağı ve uygarlık dışı gösteren ırksal ideolojilerle meşrulaştırıldı. Bölüm böylece kişiyi suçlamadan önce koşulları incelemeyi önerir.

Kaynağı alınan ülkeye 'medeniyet götürüyoruz' denirken yerel halkın söz hakkı ve bilgisi değersizleştirilir. Büyük kelimelerin gerisindeki basit hareket burada açıkça görülür.

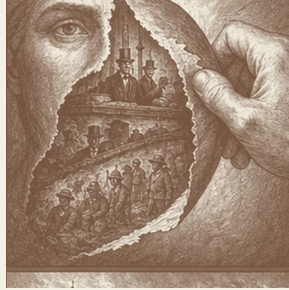
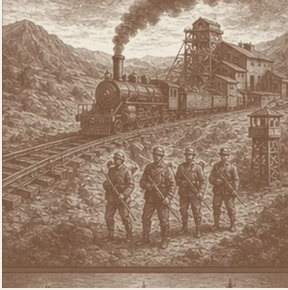
İrkçi sınıflama şiddeti ahlaki görev gibi sunar, emek ve toprak gaspını doğal hiyerarşiye bağlar. Mekanizmayı tersine çevirmek, fikrin karşı örnek karşısındaki dayanıklılığını gösterir.

İdeoloji yalnız perde değildir; yöneticilerin algısını ve uygulanan şiddetin biçimini gerçekten etkileyebilir. Karşı örnek iddiayı yok etmekten çok hangi koşulda geçerli olduğunu gösterir.

İnsani yardım dili kullanılan müdahalede kimin konuşabildiğini, kaynağı ve zor yetkisini ayrıca sorun. İrk ideolojisi yalnız fetih öncesi bahane değil, sömürge yönetiminin günlük sınıflandırma aracı olmuştur. Geçmişteki sonucu değil, o sonucu doğuran soruyu bugünün araçları içinde sınamak gerekir.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşıırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

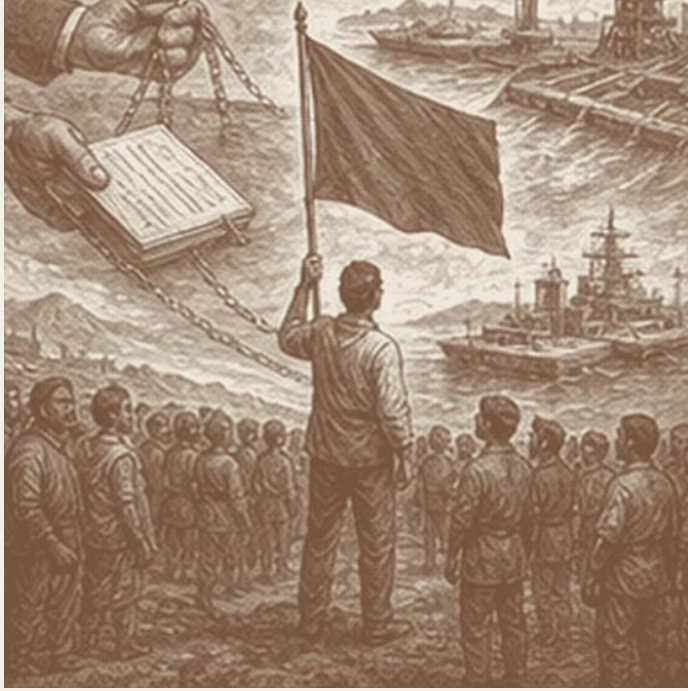
- Devlet sistemi neden sürer?
- Uzun tarih: pazarlar ve imparatorluklar
- 1870-1945 klasik emperyalizm
- Irk ve imparatorluk

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- 1945 sonrası süpergüç emperyalizmi
- Amerikan üstünlüğünün özgünlüğü
- Ekonomik ve jeopolitik rekabet ayrışabilir
- Amerikan gerilemesi, Çin'in yükselişi

Bağlantı sorusu: “Devlet sistemi neden sürer?” ile “Irk ve imparatorluk” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “1945 sonrası süpergüç emperyalizmi” bu yolu nasıl değiştirebilir?

1945 sonrası süpergüç emperyalizmi

Sömürge devletleri bağımsızlaşırken ABD ve Sovyetler askeri blok, yardım, darbe ve vekâlet savaşlarıyla farklı bir küresel rekabet kurdu. İddia her şeyi açıklamaz; fakat doğru soruyu kurmak için sağlam bir başlangıç verir.

Bayrak bağımsız ülkeye geçer ama kredi, üs anlaşması ve silah desteği iç siyasetin seçeneklerini daraltabilir. Bu an, kitabın genel savını tek bir hayatın ölçeğinde sinamamıza izin verir.

Doğrudan yönetim yerini egemen devletler üzerinden etki, ittifak ve ekonomik bağımlılık biçimlerine bırakır. Bu zincirde hangi halka koparsa sonucun değişeceği ayrıca sorulmalıdır.

Yeni bağımsız ülkeleri yalnız büyük güçlerin piyonu görmek yerel lider, hareket ve halkların etkinliğini siler. Benzetme akılda kalıcıdır ama dünyanın tamamı değildir.

Bir Soğuk Savaş olayında büyük güç çıkarıyla yerel toplumsal çatışmanın birbirini nasıl kullandığını ayrı ayrı gösterin. Bağımsızlık sonrası egemenlik gerçektir; fakat dış borç ve güvenlik bağı seçeneklerin maliyetini değiştirebilir. Kesin hüküm karşısında eksik kanıtı sormak acele genellemeyi durdurabilir.

Amerikan üstünlüğünün özgünlüğü

ABD İkinci Dünya Savaşı sonrası resmi sömürge yerine dolar, açık pazar, uluslararası kurum ve geniş üs ağı üzerinden liderlik kurdu. Bu çerçevede kurulduğunda kitabın zor görünen sorusu gündelik hayata yaklaşır.

Malın ve sermayenin serbest dolaşımı herkese açık kural görünürken en büyük finans ve askeri güce sahip ülkeye orantısız avantaj sağlayabilir. Olayı yaşayan kişi tüm yapıyı görmese de yapı onun seçeneklerini etkiler.

Kurumsal düzen müttefiklere büyüme alanı sunar, aynı zamanda ABD parasını ve güvenlik mimarisini merkeze yerleştirir. Mekanizma görüldüğünde benzer görünen iki olayın neden farklı sonuç verdiği anlaşılır.

Hegemonya salt zorlama değildir; müttefik rızası, ortak çıkar ve pazarlık da düzenin sürmesinde rol oynar. Tek etkileyici olayın bütün toplumlar adına konuşmasına izin verilmemelidir.

Bir uluslararası kurumda resmi oy eşitliğiyle para, veto ve güvenlik kapasitesinin gerçek dağılımını karşılaştırın. Açık Kapı düzeni resmi ilhak olmadan pazar ve kurum üzerinden liderlik kurmanın örneğidir. Kavramı önce kendi davranışımızda aramak onu kolay suçlama aracından kurtarır.

TARİH · KARMAŞA

16. DURAK

Ekonomik ve jeopolitik rekabet ayrışabilir

Soğuk Savaş döneminde ekonomik rakipler Japonya ve Batı Avrupa ABD'nin askeri müttefiki olurken jeopolitik rakip Sovyetler farklı ekonomik sistem taşıdı. Yazar tekil olayı daha geniş bir yapının belirtisi olarak okumamızı ister.

Amerikan otomobil şirketi Japon firmayla sert yarışırken iki ülkenin orduları aynı güvenlik ittifakında bulunur. Örneği hatırlamak, kuru kavramı ezberlemekten daha kalıcı bir yol sunar.

İki rekabet mantığı her dönemde aynı aktör çiftinde birleşmez; ittifak bir alandaki çatışmayı diğerinde sınırlayabilir. Neden ile sonuç arasındaki ara adımlar kitabın asıl açıklama gücünü taşır.

Bu ayrışma ekonomik çıkarın önemsiz ya da askeri ittifakın kalıcı olduğu anlamına gelmez. İnsan niyeti ile kurumsal sonuç her zaman aynı yönde ilerlemez.

Ülkeleri tek dost-düşman etiketiyle değil ticaret, teknoloji ve güvenlik alanlarında ayrı ilişki haritasıyla okuyun. Alanların ayrışması ekonomik rakibin askeri dost, askeri rakibin sınırlı ticaret ortağı olabilmesini açıklar. Ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini de görmek gerekir.

Amerikan gerilemesi, Çin'in yükselişi

Callinicos ABD üstünlüğünün sürdürdüğünü fakat ekonomik ağırlık kaymaları ve Çin'in yükselişiyle daha rekabetçi bir düzenin oluştuğunu savunur. Bu cümle sonuçtan önce hangi şartların oluştuğunu araştırmaya çağırır.

Eski lider deniz yolları ve para sisteminde güçlü kalırken yeni güç üretim, kredi ve altyapı yatırımıyla çevresini genişletir. Sahne, kavramı tanımdan çıkarıp insan yüzü ve gerçek bedelle buluşturur.

Eşitsiz gelişme ekonomik kapasiteyi kaydırır, devletler teknoloji ve bölgesel nüfuz için yeni araçlar kurar. Bu bağlantı niyet ile sonuç arasındaki mesafeyi görünür tutar.

2009 kitabının Çin ve kriz öngörülerini güncel verilerle yeniden sınanmalıdır; gelecekte savaş kaçınılmaz sonucu çıkarılamaz. Açıklama olasılık gösterir; değişmez kader ilan etmez.

Yükselen güç haberinde toplam ekonomi, kişi başı refah, askeri kapasite, ittifak ve finans etkisini ayrı ölçün. Eşitsiz gelişme güç kaymasını mümkün kılar; diplomasi ve kurumlar bu kaymanın sonucunu önceden belirlemez. Görev tek doğruyu ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

SON DURAKLAR · SINIR

18. DURAK

Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer

Kitap 'her dış politika kararının arkasında tek bir şirket vardır' veya 'devletler hiç işbirliği yapamaz' demez. Ekonomik ve jeopolitik rekabetin ayrı fakat kesişen mantıklarını tarihsel olarak araştırır.

Bir ülke ucuz ticaretten kazanırken stratejik teknolojiye sınır koyabilir. Kâr ile güvenlik hesabı bazen birleşir, bazen çatışır; teori bu değişken bağı açıklamak zorundadır.

Okur olayları dört katmanda izlemelidir: sermaye grupları, devlet kurumları, devletler arası güç dengesi ve etkilenmiş yerel toplum. Tek katman bütün hikâyeyi sahiplenmemelidir.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA**19. DURAK****Kitap hakkında süren tartışma**

Eser klasik Marksist emperyalizm kuramlarını çağdaş küresel ekonomi ve devlet kuramıyla yeniden ilişkilendiren önemli bir sentez oldu. Irak savaşı sonrası imparatorluk tartışmasına sistematik tarihsel yanıt verdi.

Eleştiriler devlet davranışını rekabete fazla bağlamasını, sınıf dışındaki ırk, ulus ve sömürge öznelğine daha az yer vermesini ve kapitalizm öncesi imparatorluklarla sürekliliği sınırlı işlemlerini vurgular. Liberal kuramcılar kurumların barış rolünü daha güçlü görür.

Liberal yorumcu ticaret ve kurumların çatışmayı azaltacağını, realist devlet güvenliğinin özerk olduğunu, Callinicos ise ikisinin kapitalist dünya içinde tarihsel olarak bağlandığını savunur. Fark hangi mekanizmanın önceliğinde değil, nasıl birleştiğindedir.

SON DURAKLAR · BUGÜN

20. DURAK

Bugüne taşınan üç soru

Ekonomik çıkar kimde? Devlet hangi görelî güç kaygısını taşıyor? Yerel halkın seçeneği ve bedeli nerede?

Bir uluslararası kriz seçin; şirket, banka, devlet, askeri ittifak ve yerel hareketleri beş düğümlü bir haritada oklarla bağlayın, kanıtsız oku silin.

Okur savaş haberinde yalnız lidere veya petrole bakmayıp kâr, güvenlik, kurum ve yerel direniş arasındaki bağı sınıadığında emperyalizm kavramını slogan olmaktan çıkarır.

SON DURAKLAR · ÖZ**21. DURAK****Bir cümlede kitabın özü**

Modern emperyalizm, sermayenin dünya çapındaki birikim yarışıyla devletlerin göreceli güç ve güvenlik yarışının, farklı dönemlerde değişen fakat birbirini etkileyen tarihsel birleşimidir.

Akılda tutulacak son görüntü, koyu toprak renkli dünya haritasında şirket yolları, limanlar, kredi damarları ve askeri ittifak halkalarının tek bir merkez yerine gerilimli düğümlerde kesişmesi.

Callinicos bizi her savaşı tek nedene bağlamaya değil, para ile gücün hangi kurum ve tarih içinde birbirini dönüştürdüğünü kanıtlarla izlemeye çağırır.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

[1] Wiley - Imperialism and Global Political Economy

[2] King's College London - Imperialism and Global Political Economy

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

Callinicos bizi her savaşı tek nedene bağlamaya değil, para ile gücün hangi kurum ve tarih içinde birbirini dönüştürdüğünü kanıtlarla izlemeye çağırır.